

Antwerpen

H. 2616

JAN (JOANNES) VAN WAESBERGHE.

Handes: des Jan van
Jan (Johan, Joannes) van Waesberghe Janssone, geboren te Breyvelde in het land van Aelst, waarschijnlijk in den jare 1528, was het negende van de tien kinderen uit den gezegenden echt van Lieven van Waesberghe en van Geertrude van Spanoghe.

Jan, zich op den boekhandel en de boekdrukkunst toegelegd hebbende, begaf zich, om zich daarin te volmaken, naar Antwerpen, alwaar hij, 5 Julij 1555, tot burger en poorter, en in de maand Mei van 1557, na zijne leerjaren en proeve voleind te hebben — in de uitwerking van zijnen stiel — in het St. Lucas-gilde (1), als vrijmeester in den boekhandel en boekdrukkunst, aangenomen werd, een titel niet aan alle boekdrukkers gemeen (2).

Ofschoon niet opgenomen, behoort zijn naam te staan op de lijst (3) diergenen, welke in Antwerpen van 1472 tot 1590 *Gheprent* hebben. Zie: Goede Manierlicke Seden, enz. Gheprint Tantwerpen by Jan van Waesberghe 1559. kl. in 8°.

Op dezen tijd woonde hij in „de Scilt van Vlaendren,” een huis dat stond op O. L. V. Kerkhof aan de Lijnwaadmarkt, alwaar hij vele boekwerken, van eenen ascetischen, romantischen en litterarischen inhoud, gedrukt en ook den boekhandel gedreven heeft. Daar te dier plaats sedert alles zeer verbouwd werd, is van deze woning thans niets meer te vinden.

Het Schild van Vlaenderen moet door hem als teeken voor die woning geplaatst zijn, aangezien deze vóór hem onder die benaming niet in de stadsboeken vermeld staat.

Kort na zijne komst te Antwerpen en burgerwording, trad hij in

(1) Het is bekend dat St. Lucas gehouden wordt voor den patroon van den boekhandel.

Onder de ambachten die eertijds te Antwerpen onder de broederschap — confrérie — van St. Lucas stonden, komen alzoo voor: Boeckvercoopers en onder dezen, 1557, Jean van Waesberghen. Zie: Bull. Bibliophile Belge, Bruxelles, 1845, Tom. I, p. 291.

(2) Zie: Mess. d. sc. hist. de Belgique, Gand 1847, p. 315. Bull. du Bibl. Belge, Brux. 1862, Tome XVIII. p. 232.

(3) Zie deze lijst, Bl. B. B. 1845, Tome I, p. 82.

het huwelijk met Elisabeth Roelants, dochter van Jan, boekdrukker daar ter stede, wonende in de O. L. V. toren, op de Lombaerde Vest.

De Reume in zijne „Recherches” schrijft den geslachtsnaam Roelands. Hij komt meermalen voor, en vaak lezen wij Roelants.

Zijne eerste huwelijksjaren schijnt hij kalm doorleefd en zijn bedrijf ongestoord uitgeoefend te hebben.

Den 24 Maart 1567 leverde hij een Request in om zekere boeken van Gabriel Meurier, die met name genoemd werden, te mogen drukken (1).

De plakATEN van Keizer Karel V van den jare 1521, opzigtelijk het drukken en verkoopen van gereformeerde boeken, als ook aangaande de herdoopers en andere gereformeerde secten enz., dikwerf hernieuwd en telkens verzwaaard — 29 April 1550 — en door zijn' zoon, Koning Philips II, als eerste maatregel van regering herhaald — 28 November 1555 — 19 Mei 1562 — werden op hoog bevel sedert 1566 zeer streng toegepast. Vooral te Antwerpen werden de overtreders scherpelijk achtervolgd en veroordeeld, vele tot lijfstraffen, dat er de dood op volgde.

Jan van Waesberghe, de oude, had zich desaangaande ook pligtig gesteld; stellig is het, dat hij, even als vele andere boekdrukkers te Antwerpen, min of meer den gereformeerden godsdienst toegedaan was. Dat men hem verdacht, blijkt uit een bezoek aan zijn winkel gebragt op een aanschrijven van 2 Febr. 1566 van Margaretha aan Jean d'Immersele, en waarvan Charles Rahlenbeck met deze woorden spreekt: „A l'Escu de Flandre, demandez après le commentaire du faict de la religion: auleuns recueilles dont je ne scais le nom; bibles et testamens nouveaulx (2).” Niet ten onregte was deze verdenking; uit den later door hem overgelegden catalogus toch zien wij, dat hij, onder anderen, herdrukte *De Fonteyne des Levens*, in den jare 1533 alreede op den Index geplaatst. Bovendien is het voorkomen van zijn naam op den „Index Libr. prohibit. Antverp. Ex offic. Christ. Plantini 1570,” p. 85 — blijkens het opschrift p. 81 — een bewijs, dat hij voor suspect gerekend werd.

Op aanschrijven van zijne excellentie (Alba) aan den Markgraaf van Antwerpen (3) (Jean de Ymerselle) ter verantwoording geroepen, werd door hem, na eene hem den 29 Maart 1568 op ten Steen door de schepenen Mr Ghelain de Lesne en Mr Peeter van Liere voorgelegde aanklagt, op denzelfden dag eene bekentenis van onschuld afgelegd (4).

Het schijnt, dat hij toen nog niet met de andere boekverkoopers gevangen gezet is, en eerst den 14 April door genoemde Antwerpsche schepenen andermaal ondervraagd werd (5).

Hierna leverde hij, volgens eene door hem aan de schepenen gedane

(1) Archives de Belgique, Conseil privé. Liasse N° 25 (?).

(2) Bl. B. B. Tome XII, p. 252.

(3) Zie Bijlage C.

(4) „ „ D.

(5) „ „ E.

belofte, tot bewijs zijner onschuld eenen catalogus van de door hem gedrukte boeken in.

Deze catalogus, die allezins belangrijk is, ofschoon hij slechts eene losse opnoeming, zonder jaartallen, van door hem gedrukte boeken inhoudt, getuigt, dat hij gedurende de eerste elf jaren, die hij in het St. Lucas-gild opgenomen was, nog al een en ander in zijn vak verricht had. Op deze lijst komen eenige werken voor, die nog gezocht zijn. Hij onderschreef dezen zijnen catalogus, die op het Rijks-Archief te Brussel voorhanden is, met de woorden „*hos libros impressi ego Joannes Waesbergius.*” Wij deelen dien mede (1), met bijvoeging van het autographisch onderschrift.

Den Heer Prosper Cuypers van Velthoven, aan wiens welwillendheid ik de toezending van dezen catalogus, benevens meerdere bijzonderheden, Jan van Waesberghe betreffende, verschuldigd ben, zij hierbij dank gezegd voor zijne belangrijke bijdragen tot dit gedeelte der geschiedenis der Van Waesberghe's.

Jan van Waesberghe kon evenwel zijne onschuld niet naar genoegen bewijzen, ofschoon zeven verschillende personen getuigden, dat hij goed katholiek was. Hem niet vertrouwend, liet men hem geene rust, en werd hij op een' vroegen morgen, in de maand Januarij van het jaar 1569, door de officieren van den Colve, uit zijne woning gehaald en, in de gevangenis het Steen, in de boeijen geworpen (2).

Hij had zijn lot met meerdere boekverkoopers gemeen. Van deze gevangenneming, die op bevel van den Hertog van Alba geschiedde, gaf de Markgraaf van Antwerpen aan den Raad van State — *au Conseil d'État* — te Brussel, eerst den 23 Mei 1569 kennis (3).

Den 13 Januarij 1569 werd onze Breyvelder in de vierschaar gebragt, door den Schout aangesproken en beschuldigd van:

verboden psalmboeken te hebben gedrukt en verkocht in zijnen boekwinkel en drukkerij;

de prediciën van de sectarissen te hebben bijgewoond en dezen, door zijne presentie, faveur en adsistentie te hebben gedaan;

en dit alles tegen den eed, bij het begin van zijnen dienst en nering, in handen Mijnsheeren den Markgraaf afgelegd, en welke eed ook van woord tot woord in zijn privilegie en admissie staat gespecificeerd;

alzo gehandeld te hebben „contrarie onssen catholycken Kersten „gelove, den gescreven geestelycken ende weerdlycken rechten ende „die placaten ons genadichs heeren 's Coninx.”

Jan van Waesberghe ontkende de aanklagt, in 't bijzonder van bij voortdurend de verboden prediciën bijgewoond te hebben, die hij zeide *forte fortuna*, gelijk meer anderen, in het voorbijgaan wel gehoord te hebben, zonder dat hij, „met opzet en wil” om die te

(1) Zie Bijlage F.

(2) Volgens Bl. B. B. 1866, p. 22 eerst den 25 Mei gevangen gezet; maar dit is de datum waarop d'Immersele aan den Raad van Staten van de gevangenzetting berigt gaf.

(3) Zie Bijlage G.

hooren, derwaarts gegaan was. Ontkennende ook eenigen psalm van Dathenus gedrukt te hebben, noch eenige andere verboden boeken, en eindelijk „dat hij verweerdere is van den ouden catholycken religie, „hem altijts daernaegereguleert hebbende ende nae de geboden van „de heylige kereke” enz. (1).

Zijne zaak werd van zeven tot veertien dagen meermalen behandeld en uitgesteld, en hij, bij den Schout ingeleid, als beschuldigde tegen zijnen aanklager (d' aanleggere) gehoord (2). Van Waesberghe ontkende steeds de tegen hem ingebragte beschuldigingen, zoo als hij 17 Februarij 1569 mede deed ten opzichte der Souterliedekens.

Den 17 Maart 1569 bepaalde de Schout, dat Van Waesberghe zoude hebben „cotype van syne confessie ende continueert de saecke „ut etc. ad 15m.”

Nu vernemen wij gedurende een geheel jaar niets van den gevangene, tot wij op den laatsten dag van Maart 1570 (3) ontwaren, hoe de Schout judiceerde „dat partyen sullen haere stucken colligeren ende fourneren, om alsdan recht gedaan te worden.”

Hierna zien wij zijne zaak tot den 14 April, en dan wederom tot den 5 Mei verschoven, wanneer die, daar hij den 5 Mei 1570, vermits hij krank was (4), niet compareerde, op nieuw, ad mensem, uitgesteld werd.

Hier eindigt de zaak van Jan van Waesberghe voor het geregt in de vierschaar te Antwerpen, en staat daarvan geen verder gevolg in de vierschaarboeken aangeteekend.

Zoo als wij evenwel alreede zagen, geven de papieren van den Raad van beroerten — *Conseil des Troubles* — op het Rijks-archief te Brussel voorhanden, omtrent den afloop zijner zaak nadere inlichtingen.

Door zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, werd, zoo als wij daaruit vernemen, den 20 April 1570 aan het Hof te Brussel een request ingediend (5), ten einde zijne in vrijheid stelling te verwerven. In dit request wordt hij genoemd „Libraire Juré de la „ville d' Anvers” en gezegd ziek te zijn, zoo als dit dan ook door een attest van een' geneesheer, bij dit request gevoegd en nog voorhanden, bevestigd werd (6).

Het request van de huisvrouw van Jan van Waesberghe trachtte de onschuld van haren gemaal op dezelfde gronden, als door hem in zijn verhooren zijn aangevoerd, te ontvouwen, spreekt van de zware ziekte, waarin hij in zijne gevangenis gevallen is, hoe aan diezelfde ziekte in dien kerker alreede velen en ook haar vader Jehan Roelants bezweken zijn (7); dat voor hem en haar gezin, bij een langer

(1) Zie Bijlage H.

(2) „ „ I.

(3) „ „ K.

(4) „ „ L.

(5) „ „ M.

(6) „ „ N.

(7) De vrouw van Jehan Roelants werd almede vervolgd. Zie Bl. B. B., Tome XVII, p. 106.

verblijf in die gevangenis, niet dan het ergste te wachten staat; waarom zij zeer onderdaniglijk smeekt, dat het den Heeren behagen mogt, den Markgraaf te bevelen, haren man tot gevangenis zijne eigene woning of eene andere aan te wijzen, en onder borgtogt te ontslaan.

Dit verzoekschrift van Elisabeth Roelants werd aan den Markgraaf van Antwerpen, die zich op dat oogenblik in Brussel bevond, zoo als het request zelf aangeeft, tot informatie toegezonden, die daarop den 21 April 1570 zijn berigt inzond (1).

De Marktgraaf d'Ymerselle verwijst in zijn antwoord naar de door hem ingezonden rapporten, en wijders blijkt het, hoe hij zich stipt schijnt gehouden te hebben aan de hem uit Brussel toegezonden bevelen, waar, zoo als hij dan ook zegt, alles, ingevolge zijn vroeger schrijven, bekend is (2).

Uit zijn kerker onder borgtogt ontslagen, bleef Van Waesberghe te Antwerpen gevestigd. Mij althans kwam geen enkel bewijs van het tegendeel in handen.

Van zijne voortdurend goede gedragingen in den schoot der Roomsche katholieke kerk schijnt hij de bewijzen te hebben moeten inleveren. Wij vinden althans onder de papieren *du Conseil des Troubles*, in het Rijks-archief voorhanden, een document van den 19 Julij 1570, dat, in de Latijnsche taal geschreven, daarvan berigt geeft (3).

Na het overlijden van de ouders zijner huisvrouw, had er in 1583 eene scheiding van den boedel van Jan Roelants plaats.

Jan van Waesberghe kocht daarna van Jan Stelsius (4), den 27 Augustus 1583, eene groote huizing, genaamd Roodenburg, van ouds eene drukkerij, staande in de (korte) Cammerstraat.

In deze straat woonden toen ter tijd de meeste en de voornaamste boekdrukkers en boekverkoopers.

In deze woning heeft hij in datzelfde jaar gedrukt, echter onder zijn oud uithangbord „de Scild van Vlaendren.”

Jan van Waesberghe schijnt bevorens in de Cammerstraat gewoond, en zijne woning op het O. L. V. kerkhof reeds vroeger met eene in die straat verwisseld te hebben, daar mij een boekskén in handen kwam, door hem in 1581 in die straat uitgegeven.

Op den 20 Julij 1589 verkoopen hij en zijne huisvrouw hun huis Roodenburg aan Geleyn Janssen, mede een boekverkooper, onder den naam Roodenburg.

Men vindt verder van hem en van zijne huisvrouw te Antwerpen niets opgeteekend, en mag men het aldus daarvoor houden, dat zij, of in dit jaar of zeker kort daarna, Antwerpen met der woon verlaten hebben.

(1) Zie Bijlage O.

(2) Rahlenbeck l. c. p. 262, noemt „Le Margrave Jan d'Immerseele” op, in de „Liste des personnes suspectes dressée à Anvers, par les soins des conseillers inquisiteurs.” Hij houdt deze lijst te zijn van Febr. 1567.

(3) Zie Bijlage P.

(4) Ook Steltius en Steelsius genoemd. Zie over hem Bl. B. B., Tom. XIV, p. 1 etc.

Wij zien hieruit, wat wij te houden hebben van een paar aantekeningen, vooraan geplaatst in de geslachtslijst der familie Van Waesberge te Rotterdam, en zeker, zoo als wij zien zullen, uit latere jaren afkomstig. In deze geslachtslijst staat Jan van Waesberghe vermeld als geboren te Antwerpen, hebbende om den godsdienst Brabant verlaten en zich omtrent den jare 1558 naar Holland begeven, waar hij omstreeks 1560 drukker der Admiraliteit te Rotterdam werd. Blijkbaar is dit een en ander volgens overleveringen aldus foutievelijk ter neder geschreven.

Jan van Waesberghe woonde, na zijne nederzetting te Rotterdam, aan de Markt, in de Faam, over welke woning wij boven een en ander toelichtten en tevens ons vermoeden kenbaar maakten, dat hij of zijn zoon, mede Jan genaamd, vóór hunne vaste overkomst, daar ter stede alreede eene drukkerij gevestigd hadden.

Jan van Waesberghe overleed te Rotterdam, den 9 April, oude stijl, 1590, „t's Maendaeghs morghens tusschen 9 en 10 uren,” en werd begraven in het hooge koor der groote kerk, den 11 daaraanvolgende.

Zijne huisvrouw, Elisabeth Roelants, stierf mede te Rotterdam, den 17 September 1595, en werd, volgens eene eigenhandige aantekening van haren zoon, „begraven in den hoogen Choor t' eynde „der zaren, midden over daer den hoogen outaer ghestaen heeft.”

Beiden stierven alzoo in het geloof aan de leer der Hervormde Kerk.

Uit hun huwelijk zijn mij bekend geworden twee kinderen: een zoon, Jan genaamd, en eene dochter, Martina, elders Pauwelijntken geheeten, ten zij deze nog eene andere dochter geweest zij; ik vind echter niet anders aangeteekend dan dat Martina, den 10 December 1589, huwde met Adriaen Brielman.

Wat Jan van Waesberghe als boekdrukker en boekverkooper aanbelangt, wij vinden verscheidene belangrijke werken door hem te Antwerpen gedrukt en uitgegeven, waarvan vooral de door ons medegedeelde lijst getuigt.

Hij schijnt voorts een der eersten geweest te zijn, die zich door het nadrukken van Fransche werken deed kennen; althans „Le „Bibliophile Belge” van 1847 (tom IV, p. 238) schrijft van hem: „L'imprimeur Jean Waesberghe, qui, au milieu du XVIe siècle, „demeurait à Anvers, au cimetière Notre-Dame, à l'enseigne de l'Ecu „de Flandre (Het Schild van Vlaanderen), près du Marché-aux-Toiles „(Lijnwaadmarkt), contrefaisait déjà des livres français, sans qu'on „s'en plaignît en France, et qu'on l'accusât à Anvers ou à Gand, „de répudier la nationalité Belge. Parmi ces contrefaçons est: „l'Histoire pallidienne, traitant,” etc.

Of hij zelf te Rotterdam als boekhandelaar en boekdrukker optrad, of dat dit zijn zoon het eerst deed, is mij niet duidelijk geworden. Ik kan dienaangaande alleen nog mededeelen, dat ik in eene aantekening bij zijn naam gevoegd vond: „Boekdrukker te Antwerpen,” terwijl bij zijn zoon toegevoegd is: „Drukker te Antwerpen en te „Rotterdam.”

bis her.

Het is mij voorts gebleken, dat Pieter van Waesberghe, die op de Rotterdamsche geslachtlijst als een' zoon van Jan van Waesberghe en van Elisabeth Roelants aangeteekend staat, zijn broeder geweest is. Jan van Waesberghe toch, de eenige zoon van Jan en van Elisabeth, gehuwd met Marguerite van Bracht, schreef eigenhandig: „Le décès de mon oncle Waesbergue,” en dan: „Peeter van Waesberghe, mijn oom, is ghestorven in Rotterdam den 23 Julij 1587, namiddagh tusschen 5 en 6 uren, en begraven den 24 namiddagh op 't kerekhof neffens den hooghen Choor oostwaerts: — après Travail, Repos.” —

De Heer J. T. Bodel Nyenhuis doet ons in zijne „Liste alphabétique d'une collection de portraits d'imprimeurs, de libraires et de correcteurs d'épreuves; Leyde. 1836 - 68, VII pièces,” 4°, p. 24, Liste IVme, eene afbeelding van Jan van Waesberghe en médaillon kennen. Dit portret en médaillon komt voor op den gegraveerden titel van de „Diction. François Flamend; Schat der Duytscher Tale.” Rotterdam By Isaäc van Waesberghe, 1624, 4°, alsmede in de uitgave bij denzelfden van 1636. Mij is onbekend of het voor vroegere uitgaven gevonden wordt.

CONJUGAISONS règles et instructions, moult propres et nécessairement requises pour ceux qui désirent apprendre François, Italien, Espagnol et Flamend: dont la plus part est mise par manière d'Interrogations et réponses par Gabriel Meurier (Marque typogr.). En Anvers chez Jan van Waesberghe, sur le cemitiere Nostre-Dame à l'écu de Flandres sur la marché des Toyles, an MDLVIII. Avec privilège; — 28 pages in 4°. A la page 28 on lit: „S'ensuit un petit traité moult propre, etc. par le dit auteur.” Ce petit traité, qui continue la pagination du premier (pp. 29—44), est intitulé:

nière de bien prononcer et lire le François, Italien, Espagnol et Flamen par Gabriel Meurier (1), Corte instructie, inhoudende de maniere om wel te prononcieren ende te lesen franchois, italiaensch, spaensch ende nederduytsh. 't Hantwerpen, by Jan van Waesberghe, op onse Vrouwen Kerkhof, aen die Melekmert (2), in die schilt van Vlaendren, an MDLVIII. Avec privilège.

Bull. du B. B., Tom. XII, p. 59.

LE BOUQUET de Philosophie morale par demandes et réponses. Anvers, Jan Waesberghe 1558. pet. in 12°.

Bl. B. B., T. XII, p. 59.

BRÈVE INSTRUCTION contenant la ma-

(1) Het Bull. du Bibliophile belge. Brux. 1845. Tome II, bevat, p. 567, Gabriel Meurier aangaande, een belangrijk artikel, geschreven door den Hoogheleeraar C. P. Serrure. Het Bl. B. B. Tome XII heeft p. 56 een bericht van eenige zijner schriften, medegedeeld door den Heer Hoffmann von Fallersleben. In genoemd Bulletin Tome XVII, p. 24, heet hem A. Dinaux „professeur de langues et poète à Anvers, philologue remarquable à tous égards.”

J. N. Paquot, Mémoires pour servir à l'Histoire littéraire des dix. sept Provinces des Pays-Bas, de la principauté de Liège, et de quelques contrées voisines. A Louvain, de l'imprimerie Académique 1765—1780. III Tome in folio, geeft Tome II, p. 8, eenige tot schoolgebruik gediend hebbende en door Gabriel Meurier geschreven werkjes op. Hij vermeldt echter, evenmin als Brunet:

LES MOTS du gvet du temps present. Par Gabriel Meurier. More Mori. (Marque typogr.) A. Anvers, chez Guislain Janssens, au Coq. Veillant. 1595. 14 ff. in 12°.

L.

(2) In Bijlage E wordt deze standplaats van zijne drukkerij vermeld.

GOEDE MANIERLIJCKE seden. Hoe die Jonghers gaen / staen / eten / drincken / spreken / svyghen / ter tafel dienen / ende die spijs ontghinnen sullen / met meer schoone onder-vysinghen / vvt D. Erasmus van Rotterdam en meer ander gheleerde Boecken / door Vraghe en Antvvoorde ghestelt.

Gheprint. Tantvverpen by Jan van Waesberghe op onse vrouwen Kerkhof op die Lijnvaetmert In den schilt van Vlaenderen. 1559. Bij consent van den Houe. pet. in 8°.

L.

Titel en boekske, uitgezonderd de eerste regel van den titel, met bijzondere letters, (lettres de civilité) gedrukt. Ongepagineerd. „Totten Leser“ eene bladzijde en 47 bladen.

LA PLAISANTE HISTOIRE du noble et vaillant chevalier, Pierre de Provence et de la belle Maguelonne, fille du Roi de Naples, Nouvellement mise en Flamen et François ensemble. — De gheneuchlycke historie van den . . . ridder Peeter van Provencien ende van de Schoone Maguelonne . . . à Anvers chez Jean van Waesberghe, in de Camerstræct in 't Scilt van Vlaenderen. 1560. De 22 ff. y compris un feuillet pour la marque de l'imprimeur. Avec fig. en bois. Edition à 2 Col. en lettres rondes, in 4°. Het fransch en Vlaemsch tegenover elkander gedrukt.

Brunet. Man. T. IV, c. 647.

Het Bl. B. B. Tom. X, p. 137, noemt eene uitgave Ljon, vers 1480, verkocht voor 880 fr.

LA BELLE ET PLAISANTE HISTOIRE des quatre fils Aymon, duc de Dordone. De nouveau revue, corrigée en plusieurs passages corrompuz, et embellie de nouveau langage. Traitant des gestes et hauts faitz d'armes de Renaut de Montauban, et ses trois frères, sçavoir Alard, Guichard et Richard, avecques leur cousin Mangis. à Anvers, chés Jean Waesberghe, sus le cemitiere Notre Dame à l'Ecu de Flandres sus le marché des toiles, 1561, avec privilège du Roi, petit in 4°, de 118 feuillets à

2 colonnes, 2 feuell. non pag., fig. sur bois.

Franz Joseph Mone, In zijn: Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur älterer Zeit, Tübingen 1838, S. 49 zegt, dat aan het einde der approbatie staat: „Hic Liber nihil continet hæresis aut piarum aurium offensivum — Metsius plebanus divæ Guldæ (Brvx.) —

LES (I à XII) LIVRES D'AMADIS de Gaule, traduit d'espagnol en François. Anvers, Jean Waesberghe, de l'imprimerie de Christophe Plantin 1561. petit in 4°, à 2 col. fig. en bois.

Brunet Man. Tome I, c. 216, 217.

Annales Plantiniennes par C. Ruelens & A. de Backer. Paris 1866, p. 27.

L'AMADIS DE GAULE. Le quatorzième livre de la traduction française de ce roman espagnol parut selon M. Brinckmeier à Anvers chez J. Waesberghe en 1561.

Bl. B. B., Tome I, p. 366.

LA CRONIQUE dv tresvaillant et redovté dom Flores de Grece, surnommé le Cheualier des Cignes, Second filz d'Esplandian, Empereur de Constantinople. Histoire non encore ouye, mais belle entre les plus recommandées. Mise en François, par le Seigneur des Essars Nicolas de Herberay, Commissaire ordinaire en l'artillerie. Aeverdo olvido. A Anvers, Chés Jean VVaesberghe, sus le Cemitiere nostre Dame, à l'Ecu de Flandres, sus le Marché des Toile. M. D. LXI. Avec Privilege dv Roi. in 4°, 4 ff en CXLIII eenzijdig genummerde bladen, elke bladz. heeft 2 koll. met eene latijnsche letter gedrukt; benevens eenige goede houtsnedefiguren met het Monogram A.

In het privilegie wordt Jean Waesberghe genoemd: Imprimeur & libraire iuré de la Ville d'Anvers.

L.

DE CLEYNE COLLOQUIE int vlaemsche ende franchois by Joos Lambrechts Gandau. anno 50. & Antuerpie apud Waesberghe.

Index Librorvm prohibitorvm. Antverpie, Ex offic. Christ. Plantini. 1570, 8°, p. 85.

HISTOIRE AMOUREUSE de Flores et Blanchefleur s'amye; avec la complainte que fait vn amant contre Amour et sa dame. Le tout mis d'espagnol en françois, par maistre Jacques Vincent, aumonier de M. le comte d'Angien. Anvers, Jean Waesberghe 1561; in 4, titre à bordures grav.

J. Techener vermeldt in zijn Bulletin du Bibliophile et du Bibliothécaire. Paris 1861. vin. Quinzième Série p. 361, een fraai Ex. van deze zeldzame uitgaaf, verkocht voor 200 francs. Techener gelooft, dat de uitg. Antw. 1561. in 4, de tweede is. Zijnde de eerste verschenen te Parijs bij Michel Fezandat, 1554, pet. in 8 de 95 feuillets. Zie nog Bl. B. Belge, Brux. 1845. Tome II, p. 72.

DICTIONNAIRE Flamand-François. Anvers, Jean Waesberghe, 1562, 8°.

Paquot Mém. T. II, p. 9.

LES SENTENCES, conseils et bons enseignemens des sept saiges de Grèce, avec vne briefue et familiere exposition sur chascune autorité de sentence. Le tout mis nouvellement en langue francoyse et bas allemand, tres utile prouffitable pour vn chascun specialement pour la jeunesse. Thantwerpen by Jan van Waesberghe. 1562 / de l'imprimerie de Christophe Plantin / pet. in 8°.

Brunet Man. T. II, col. 233, dit: „Livre peu commun: vendu 28 fr. Borluut; ce doit être, quant au texte français, une nouvelle édition du recueil publié par Gilles Corrozet sous le titre de CONSEIL DES SEPT SAGES DE LA GRÈCE.”

L' HISTOIRE PALLADIENNE, traitant des gestes et généreux faitz d'armes et d'amours de plusieurs grandz princes et seigneurs, spécialement de Palladien, fils du roi Milanor d'Angleterre et de la belle Selernie, soeur du roi de Portugal. Nouvellement mise en nostre vulgaire françois par feu Cl. Colet, Champenoys. Nec sorte, nec morte. A. Anvers, J. Waesberghe, 1562, in 4°, de 112 feuillets à 2 colonnes, sans feuillets de préliminaires, figg. sur bois.

Er zijn mij in Frankrijk vervaardigde uitgaven in 4° van dezen Ridder-roman bekend. Die van Van Waesberghe was een nadruk.

In 1572 zag eene latere uitgave bij Jan van Waesberghe te Antwerpen het licht.

Bl. B. B., T. IV, p. 258.

VOCABULAIRE FRANCOIS-FLAMENG, mis en lumière par Gabriel Meurier; Spe et amore. Reuen, corrigé, et diligemment augmenté par le mesme.

A Anvers, chez Jean Waesberghe, 1562, in 12°, de 113 feuil. pag. d'un côté. Op het laatste blad leest men: de l'imprimerie d'Amé Tavernier, 1562.

Van Waesberghe was dus of de uitgever of de verkooper van dit werkje. Bulletin du Bibliophile Belge, Tome II, p. 369, 370.

De eerste uitgave dezer Vocabulaire, door Gabriel Meurier, geschiedde in 1557. En Anvers, de l'imprimerie de Christoffe Plantin. Petit in 8°. Zie Bl. B. B., Tome XII, p. 57.

LABYRINTHUS ofte DOOLHOF van de dwalende Medecyns des // hoochgeleerden Docteurs Theophrastus // Paracelsus, overghesedt wten Latyn / in Nederlandtsche Duytsche / Spraecke, door // M. E. B. (vignet en omschrift als in Epictetvs Hantboecxken). Thantwerpen by my Jan van Waesberghe // woonende op onser Vrouwe kerckhof // inden schilt van Vlaenderen // Anno. M.CCCC // ende LXIII. // Met gratie ende Privilegie // in 8°, c. sign. Aij—Jij, VIII & 60 ff. Campbell.

Het privilege is gedagteekend 16 Julij 1563 en voor 6 jaren.

LES ÉPÎTRES MORALLES de M. Jean Tissier de Nivernois, traduites de latin en françois par Antoine Tiron, avec la Table des choses plus mémorables contenues en icelles etc. En Anuers, chez Jean Vvas(sic)berge sus le cemitiere nostre Dame, 1563. Avec privilege. Suit:

LA MANIERE DE DICTER, et composer toutes les sortes de lettres missiues. Liure tresutile, et profitable à toutes personnes amateurs des bonnes lettres. Nouvellement mis en lumière (Emblème) (1). En Anuers, chez

(1) l'Emblème. Voyez Epictetus Hantboecxken 1564, et Bl. B. Belge, Tome XX, p. 271.

Jean Vvaesberghe, sus le cemitiere
nostre Dame. A la fin:
De l'imprimerie d'Amé Tauernier, tail-
leur de lettres. pet. in 8°.

F. L. Hoffmann.

TOXARE, ou de l'amitié; dialogue
traduit du Grec de Lucian, par
Claude Dupuis, Parisien, Professeur
de Messieurs de Louvain, en langue
française. En Anvers, chez Jean
Waesberge, sur le cemitiere Notre
Dame, à l'Escu de Flandres, 1563.
Avec privilège donné à Bruxelles le
25 jour de Novembre, l'an 1563,
signé Wouwere. in 4. A la fin:
„Achevé en l'imprimerie de Aegide
Diest, le 18 Décembre 1563.”

DICTIONNAIRE FLAMEN-FRANÇOIS nou-
uellement mis en lumière par Gabriel
Meurier, Spe et amore. En Anvers,
chez Jean Waesberge, sur le cemi-
tiere Notre Dame, 1563, in 12.
La dernière signature est P. 3.

Brunet Man. T. III, c. 1681, dit: que
ce volume ce joint au Vocabulaire de l'an
1562, à la fin du quel on lit: sensuit le
flameng-françois. Selon M. Hoffmann von
Fallersleben, / Bull. du Biblioph. Belge.
Tome XII p. 57, ce livre est sans aucun
doute la première édition de cet ou-
vrage.

Le TRESOR DES AMADIS / Contenant
les Epitres / complaints, Concions,
Harangues, Deffis, & Car/tels, Re-
cueillis des douze Livres d'Amadis
de / Gaule: pour servir d'exemple,
à ceux / qui deuiant apprendre à
bien escrire Missiues, ou parler
François / Vignet / A. Anvers chez
Jean Waesberghe sur le / cemitiere
nostre Dame, à l'Escu / de Flandres
1563 /. Avec privilege //. in 8,
195 ff.

Campbell.

L'HISTOIRE DE JOSEPH, extraiete de
la saincte Bible, et réduite en forme
de comédie, nouvellement traduite
du latin de Macropedius en langage
francoys, par Anthoine Tiron. An-
vers, chez Jean Waesberghe, 1564,
pet. in 8, de 72 ff., lettr. italiqes.

L'HISTOIRE DE L'ENFANT prodigue,
réduite et estendue en forme de

comédie, et nouvellemēt traduite
de latin en francoys, par Anth.
Tiron. Anvers. Jean Waesberghe,
1564, pet. in 8, de 66 ff., en lettr.
italiques.

Bl. B. B., Tome XX, p. 275.

DIE GHEESTELYCKE BRUYLOFT. Daer
in de mensch by ghelyckenissen
lieflyck gheleert wort / hoe die Bruyt
Christi / die gheloonige siele / in dit
leuen toebereyt en verciert wort /
eer sy van Christo haren Bruydegom
totter hemelscher bruyloftfeeste wordt
thuysghevuert. Meer dan ouer. Lxxx.
Iaren in Hoochduytscher spraken
gheschreuen aen dalderdoerluchtichste
Keyserinne Leonora, en nu in Neder-
lantsch ouergesedt door Io. Theo-
philum. Tantwerpen by Jan van
Waesberge (sic, zonder *h*) op onser
Vrouwen kerkhof / in den schilt
van Vlaenderen. 1564. in 12. Met
gratie en Priuilegie. Ongepagineerd.
„Totten Leser” 2 bladen, 71 dito
en 4 bladen toevoeging van de twee
laatste capittels uit de Openbaring
van Johannes. Goth. Letter.

L.

Het Privilegie gegeven tot Brussel 10
Mei 1564, is geteekend J. de Perre.

EPICTETVS HANTBOECKKEN, Leerende na
der Stoischer Philosophē wyse hoe
ele in sinen roep gherustelyck leuen
sal: In nederduytsch ouergesedt deur
M. A. G., (d. i. Marcus Antonius
Gillis). Met eenen Brief des seluen
ouersetters, waerin int corte verhaelt
worden sommighe dingen weerdich
om t'aenmerken allen Lesers van dus-
danighen boecken. Than(sic)werpen
by Ian van Waesberge, op onser
vrouwen Kerchhof, inden Schilt van
Vlaenderen. Met Co. priuilegie tot.
4. Iaren 1564. kl. in 8.

Ongepagineerd, met Sign. Aij—Iiv. en
reclames. Voorrede met romeinsche letter,
10 bladen, eindigt met de woorden: Vaert
wel. den. 21. Meerte. 1563. Het leven van
Epictetus met groot cursief gedrukt, één
blad. De text, met marginalen en met
rom. en curs. letters gedrukt, heeft 52
bladen, achter staat: Geprint Thantwerpen
by G. van Diest. Anno M.D.LXIII.

Het bijzonder Drukkers- of Uitgeversmerk,
waarvan op blad. 35 sprake was, dat voor

dit werkje gevonden wordt en waar men in den rand de Zin-spreuk der van Waesberghe's leest, voeg ik hierbij. (1). L.

CEBETIS des Thebaenschen Philosophs Tafereel, waerinne na Philosophische wyse claerlyck geleert wort, wat smenschen leuen aldersalichts maect.

M. A. G. totten goetwillighen Leser: *Des figuers cleinheyt hier veel wt doen blyue „heeft, Daeraf meer verstants, dan theelt, het schryue” geeft.*

Thantwerpen by Ian van VVaesberghe, op onser Vrouwen Kerekhof, in den Schilt van Vlaenderen. 1564, kl. in 8. L.

Op den titel de afbeelding van een strijperk. Opdragt met romeinsche letter, 2 bladen, eindigt: Wt Antwerpen den. xvij. Mey. Anno. 1564. De text, met marginalen, cursief gedrukt heeft 21 bladen. Ongepagineerd, met Sign. Aij—Cv. en reclames. Achteraan: Gheprint Thantwerpen by Gillis van Diest, int Iaer M.D.LXIII. Met priuilegie voer vier Iaren.

ISOCRATIS vermaninghe tot Demonicum. Leerende met claren ende verstandighen sententien hoemen eerlyck en wijslyck leuen sal: weert om van allen Iongers van buytē geleert te wordene. Tantwerpen By Ian van VVaesberghe, in den Schilt van Vlaenderen. 1564. Met priuilegie tot 4 Jaren. kl. in 8. L.

Met geëncadreerden titel. Ongepagineerd, met Sign. Aij—Cijj en reclames. „Den ouersetter tot synen Vrient” met rom. letter, 3½ blad, eindigende: Binnen Antwer-

pen, den. 8. Nouem. 1562. M. A. G. totten goetwillighen Leser, cursief ½ blad. Text 15 bladen met cursieve, en 5 bladen met rom. letters gedrukt, bevattende „Isocrates Leven, nae t schryuen van Plutarcho.”

SOUTER LIEDEKENS. Tantwerpen by Jan van Waesberghe 1565. in 16.

De Heer V. D. N. geeft in de Navorscher XI, bl. 308, deze uitgave op. Ik kende het jaar der uitgave niet, en vreemd is het, dat dit boekje onder den genoemden titel niet voorkomt op den Catalogus Librorum, medegedeeld Bijlage F. Dat van Waesberghe ook wegens dit boekje bemoeijelijk werd, ziet men uit Bijlage I bewaarheid.

NAVOLGHINGHE CHRISTI. enz. Doer den hooch verlichten Thomam de Kempis ouer veel jaren eerstmael geschreuen, enz. Tantwerpen by Jan van Waesberghe/ 1565. kl. in 8, 302 bladz., Goth. letter, en Register. Met priuilegie, verleend te Brussel 27 Dec. 1564, get. J. de Perre. L.

Deze uitgave wordt vermeld in eene andere uitgave van Th. à Kempis, te vinden „Cat. van Hollandsche godgeleerde werken, voorhanden bij Frederik Muller te Amsterdam.” Amst. 1857 (12 November.) N° 778, en wordt aldaar een vervalschte druk genoemd, welke den opregten text niet bevat.

In die uitgave bevindt zich dan ook eene „Waerschouwinghe” tegen den druk van Jan van Waesbergen; „Want daer wort „achterghelaten den vierden Boeck, spreekende van de H. Communie: oock in de „dry voorgaende Boecken zyn hier ende daer „ettelycke punten doorghedaen.” Voorts wordt gezegd: „Deze vervalsinghe is eerst „in ’t Latyn bestaen, door den eerloosen „Ketter Sebastianus Castalio, ende is ghe- „druckt te Basel in ’t Jaer 1563, welcken „Latynschen druck t’ Antwerpen in onse „Neder-lantsche tale overgheset is.” enz.

Deze Waerschouwinghe is onderteekend door H(erbert) v(an) R(osweyde) Priester der Societeyt Jesu, die er ook een leven van Th. à Kempis heeft bijgevoegd. Achteraan in mijn ex. is een approbatie van 12 Julij 1576.

DEN PSALTER DAVIDS na dalder correcte copie ouerghesedt Met die Hymnē en Ghebeden/ so vanden tyt als van die Feestdagen des iaers/ nv nieuwelick tot profijt van alle menschen binnen Mechelen ouerghesedt. (sign. typogr.) Gheprint Thantwerpen/ By Jan van Waesberghe / op onser

(1) Zie bladz. 36.

lieuer Vrouwen Kerchof / inden schilt
van Vlaenderen. Int iaer M.ccccc
en LXVI, kl. in 8. L.

Volgt met een afzonderlijken titel en
nieuwe paginering:

HYMNEN metten Oratien oft Ghebeden
diemen binnen tgheheele jaer inder
heyligher Kercken is singhende / so
wel van den tyt / als vanden heylighen.
(sign. typogr.). Gheprint enz. als
boven, kl. in 8. L.

Beide gedrukt met Goth. letters. De
Psalter heeft: Prologhe 5 $\frac{1}{2}$ bl. Totten goet-
willigen leser 2 $\frac{1}{2}$ bl. Opdragt. Der Hooch-
waardiger vrouwen: Vrouwe Barbara Tas,
Abdisse des cloosters van Cameren 2 $\frac{1}{2}$ bl.
Privilegie van zes iaren. XCII bladen en
8 bladz. Tafel van den Psalter. De Hymnen
hebben XXXV bladen, benevens 3 bladz.
Tafel. Op het verso van het laatste blad
trof ik in een exemplaar een Vignet aan
met de woorden Justitia et Pax.

De Cat. B. Ned. Lett. Leiden 1847, 1 D.,
bl. 162 heeft abusivelyk 1556.

DEN SCHADT DER SIELEN enz. Thantw.
by J. van Waesberghe. 1566, in 12.

LES SIS COMEDIES de Terence, trez-
excellent poete Comique, mises en
François (par Jan Bourlier), en faueur
des bons espritz, studieus des anti-
ques Recreations. A Anvers. Chez
Jean VVaesberghe, sus le Cemitière
nôtre Dame, à l'Escu de Flandres.
Avec Privilege dy Roy. pet. in 8. 17 ff.
en plus 273 ff. pag. d'un côté. Het
jaartal 1566 staat achteraan. L.

Op den titel dit merk.

Het privilegie tot het drukken dezer Come-
diën werd aan Jean Waesberge, "imprimeur
et libraire juré de la ville d'Anvers", gegeven
te Brussel 1 Januarij 1565, en is geteekend
I. de Witte.

DICTIONNAIRE FLAMEN-FRANÇOIS. Re-
veu, corrigé et augmenté par Gabriel
Meurier. A Anvers chez Jean Waes-
berghe 1567, petit in 8, de 118
feuilletts.

Brunet Man. T. III, c. 1681.

LE BOUQUET de Philosophie Morale.
Par Gabriel Meurier. Anvers, Jean
Waesberghe, 1568. in 12.

Paquot. Mém. T. II, p. 9.

COLOQUIOS FAMILIARES muy convenien-
tes de quantos salieron fasta agora,
para qual quiera qualidad de per-
sonas desseosas de saber hablar y
escribir Español y Frances. Amberes,
Juan Waesberge, 1568, in 12, de
pp. 128. Dedié à magnifique et ver-
tueux Seigneur Hieremie Schorrer.

Paquot, ibid.

CONJUGACIONES, arte, y reglas muy
proprias y necessarias para los que
quieren depender Español y Fran-
ces. Amberes, Juan Waesberge,
1568, in 12, zonder paginatuur,
maar loopende tot sign. D. 5.

Paquot, ibid.

RECUEIL DE SENTENCES notables, dicts
et dictons communs, adages, pro-
verbes et refrains, la plupart traduits
de latin, italien et espagnol par
Gabr. Meurier: avec le bouquet de
philosophie morale jadis éparse, et
ores entièrement et moult succincte-
ment radunée et reduicte par demande
et reponse, par le même. Anvers,
Jean Waesberghe 1568, 2 part en
1 vol. in 16.

Brunet Man. T. III, c. 1682.

HISTOIRE PITOYABLE du prince Erastus
fils de Dioclétien, empereur de Rome,
contenant exemples et notables dis-
cours. trad. d'italien en françois.
Anvers, Jean Waesberge 1568, pet.
in 8.

Brunet Man. T. III, c. 207.

DE SECRETEN van den Eerwaardigen
Heere Alexis Piémontois. Inhou-
dende seer excellente ende wel ghe-
approbeerde Remedien / tegen veeler

hande cranckheden / wonden / ende andere accidenten: Met de maniere van te distilleren / parfumeren / confituren maken / te verwen / coleuren ende gieten. VVt den Francoyse overgheset. t' Hantwerpen by Jan van Waesberghe / op onser Lieve Vrouwen Kerchof / in den schildt van Vlaenderen. anno 1571.

DAT TWEEDE DEEL der Secreten van den Eerw. Heere Alexis Piémont / die hy by een heeft vergadert en ghetrocken wt veel goede ende excellente Auteurs. Nu ouerghestelt wten Fransoys in onse gemeyne Nederlantsche Duytsche sprake (Insigne) Ibid. 1574, met privilege, in 12, 95 bladen text en 9 dito Tafel.

L.

Het eerste Deel was reeds vroeger bij Christoffel Plantyn, in den gulden Eenhoren, 1561, gedrukt. Zie Annales Plantiniennes, Paris 1868, p. 31.

LES ÉPÎTRES MORALLES de Jean Textor de Nivernois, tradvictes, de Latin en François par Antoine Tiron et de François en flamen, par J. V. H. En Anvers, chez Jean Waesberghe, sus le cemitière Nôtre Dame, à l'Escu de Flandres, 1572, avec privilège, sans date, signé J. de Witte, in 12.

LE THRESOR des quatorse livres d'Amadis de Gaule, contenant les epistres, complaints, cançons, harangues, deffis, cartels, devis et pourparlers, pour servir d'exemple à ceux qui désirent apprendre à bien écrire missives, ou parler François. Anvers, Jean Waesberghe, sus le cemitière nostre Dame, à l'escu de Flandres. 1572, in 16, de 574 pp., sans compris les statuts de l'ordre des chevaliers errans, le cantique (en vers) de la roine de Saba, la response de Salomon et la table.

Bl. B. B. T. IV, p. 50.

L'HISTOIRE DE PALMERIN D'OLIVE, filz du roy Florendos de Macedone et de la belle Griane, fille de Remicius, Empereur de Constantinople. Discours plaisant et de singulière récréation, traduit jadis par vn Auteur incertain de Castillan en Francoys, mis en lumière & en son entier, selon nostre vulgaire, par Iean Maugin,

dit le petit Angeuin. (Probe et tacite). à Anvers, chez Jean Waesberghe, sus le cemitière Nostre Dame, à l'Escu de Flandres, 1572, in 4. figures sur bois signées du Monogramme d'A. Avec privilège du Roy, (signé S. de Zoete). L.

Mr. L. Ph. C. van den Bergh, » De Nederl. Volksromans, » Amst. M. H. Schonekat 1837, spreekt, bl. 71, van een' Nederd. druk: » Historie van den Ridder Palmeyn van Olyve. » Arnhem, 1602, 4o. Fr. Jos. Mone, Uebersicht der Niederl. Volks-Literatur, Tübingen 1838, geeft, S. 91, eene latere uitgave, tot Arnhem, by Jan Janszen 1615, in 4, aan.

FORMULAIRE de Lettres morales, fort propres pour l'usage des jeunes filles es escolles, (Par Gabriel Meurier). Anvers, Jean Waesberghe, 1573, in 12.

Paquot. Mém. T. II, p. 9.

LE XIVe LIVRE de la traduction de Tyron, non revue par Gohorry. Anvers, J. Waesberghe, 1574, pet. in 12.

Brunet, Man. Tome I, c. 217.

LE THRESOR des quatorse livres d'Amadis de Gaule, contenant les epistres, complaints, concions, harangues, defis, cartels, devis et pourparlers, pour servir d'exemple à ceux qui desirent apprendre à bien écrire missives, ou parler François. Anvers, Jean Waesberghe, 1574, (1572?) in 16, de 574 pp., non compris les Statuts de l'ordre des chevaliers errans, le cantique de la roine de Saba, la reponse de Salomon et la table.

» Edition laquelle mérite d'être citée. »

Brunet Man. Tome I, c. 217.

AMADIS DE GAULE, Les quinze premiers livres, avec figures sur bois à VI Vol. Anvers, Guil. Silvius 1573. Jean Waesberghe 1574 et H. Heyndriex 1577, in 4.

Cat. Bibl. Heber. IX, N° 142 & XII, 1624.

WALCOURT, (ETIENNE). Recueil et eslite de plusieurs belles chansons joyeuses, honnestes et amoureuses, parties non encore veües, colligées des plus excellens poëtes François, par J. W. Anvers, chez Jean Waesberghe, 1576, pet. in 12.

Brunet Man. Tome V, col. 1402, zegt van dit boekje: „nous ignorons s'il l'a fait. Cet éditeur est ou J. Waesberghe lui-même, qui a signé l'épître dédicatoire, ou bien E. de Walcourt, de qui est la table de ce recueil, et qui a mis son nom (au 3e f. prélimin.) au bas d'un sonnet adressé à Pierre Heyns.”

DEN SPIEGEL DER MINNEN. Begrijpende in ses Batement spelen die seer amoureuse historie van Dierick den Hollandere ende Katherina Sheermertens / ceertyts gheschiet binnen Middelburgh / en Rhetoryckelyck in spelen gestelt door Colyn van Rysele. T' hantwerpen / By Jan van Waesberghe / op Onser Lieuer Vrouwen Kerckhof / aen de Lynwaetmeret / inden Schildt van Vlaenderen. Anno 1577, kl. in 8, 148 bl., eenzijds gepagineerd. Op den titel zijn Vignet met los randschrift. L.

MORTALITA-

Is op de Kon. Biblioth. te 's Hage, en op de Biblioth. te Amsterdam, zie Cat. 3e ged., bl. 515. Er bestaat ook eene uitgave door Coornhert bezorgd, Haarlem 1561, bij van Zuuren gedrukt, en welke de eerste is.

M. SASBOUT, Dictionnaire Francoys-Flameng, très ample et copieux. Anvers, J. Waesberghe, en la rue dicte Camerstrate 1579, in 8.

Cat. B. Ned. Lett. L. 1847, 1 Dl., bl. 114.

LA FLEUR DE LIS, contenant certaines petites missives alphabetiques et familières, tant en faveur de ceux ou celles qui font estat d'enseigner le françois, comme des jeunes filles desiruses d'apprendre à bien, promptement et mesurement lire, peindre ou escrire, par Gabriel Meurier.

Anvers, chez Jean Waesberghe, anno 1580, pet. in 8, de 12 ff. non chiffrés.

Brunet. Man. T. III, c. 1682.

LE PERROQUET MIGNON des petits enfants, françois-flameng, par Gabriel Meurier. Reueu, relimé, et par le mesme augmenté. More mori. t' Antwerpen, bij Jan Waesberghe in de Camerstraele, in den Schildt van Vlaendren, 1580, in 12, de 28 ff. paginés d'un côté.

„Ici se trouve la Vignette de Van Waesberghe.” Bl. B. Belge 1845, T. II, p. 371, Note 2.

LA FOIRE DES ENFANTS D'ISRAEL, en François et Flamen. Par Gabriel Meurier Avesnois, Reueu, relimé et par le mesme augmenté. More Mori. à Anvershes (sic) Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12, de 47 ff. pag. d'un côté.

B. B. Belge, T. II, p. 372.

LA GUIRLANDE DES JEUNES FILLES, en François et Flamen, par Gabriel Meurier, Reueüe et de plusieurs belles sentences illustrée par le mesme. Het Cransken der Jonghe Dochters, in Francoys ende Duytsch (vignette de l'imprimeur, mais differente des deux Numéros précédents). à Anvers, chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1580, in 12, de 73 ff. pag. d'un côté.

Bl. B. B., Tome II, p. 375.

DOUZE DIALOGUES, traitants des diverses matières Twaelf t' samensprekinghen, tracterende van verscheidene materie, seer bequam voor de nieuw leerjonghers der Francoister spraken. Versamelt deur Geraert van den Vivere, van nieus oversien ende verbeteret, Anvers, chez Jean Waesberghe, en la rue ditte Camerstrate, à l'Escu de Flandres, 1581, av. priv. du roy, in 4.

Cat. Bibl. Rheno-Traj.

DICTIONNAIRE FRANÇOIS-FLAMENG, par Matthias Sasbout, J. C. à Anvers, chez Jean van Waesberghe, en la rue dicte Camerstrate à l'Escu de Flandres, 1583, avec Privilège du 1 Nov. signé, de la Torre, in 4.

Bevindt zich op de Bibl. Rheno-Traj., en werd mij mede opgegeven door den Heer Fr. Verachter.

In de opdracht der »Thesaurus Theutonicae linguae, Schat der Neder-duytscher Spraken,» Antwerpiae Chr. Plantini, 1575, heeft gemelde Christophile Plantin zijne bemoeijingen tot het doen samenstellen eener Dictionaire Flameng-François medegedeeld. Deze zijn niet onbelangrijk ook ten opzichte der latere over dit onderwerp uitgegeven werken.

DICIONNAIRE FLAMEN-FRANÇOIS.

Brunet Manuel, Tome III, c. 1681, dit: »On en cite aussi une de 1584.»

C. VAN GHISTELE, De XII boecken van Virgilius Aeneas uit Latyn vertaelt. Antwerpen, J. v. Waesberghe, 1585, pet., in 8.

GOEDE MANIERLYCKE ZEDEN, hoe de Jonghers gaen, staen, eten, drincken, spreken, zwyghen, ter tafelen dienen, ende spyse ontghinnen sullen, met vele andere schoone onderwysingen. Ghecolligeert wt diverse Autheuren, ende meer andere gheleerde Boecken, door Vraghe en Antwoorde ghesteld. t' Hantw., Jan van Waesberghe, in de Camerstrate, in den Schilt van Vlaenderen, 1587, 64 ongenommerde bladz. met schrijffletter gedrukt, in 12.

C. B. M. Ned. Lett., 2 D., bl. 586.

Is een herdruk van 1559.

DEN SCHAT DER SIELEN, daerin de mensch seer lieflyc onderwesen wordt, hoe hy door afsterven zynder zonden, quaede lusten ende begheerten, verkryghen mag de volkomen liefde Gods... Voor veel jaren door eenen ... liefhebber Godts, eerst in Spaansche sprake gheschreven ende nu nieuw overghezet. t' Hantw., Jan v. Waesberghe ... 1588, in 8.

Cat. Bibl. Rheno-Traj., p. 372.

Is een herdruk van 1566.

DE TWAEF BOECKEN Aeneas / ghenaeamt int Latyn Aeneidos, beschreven door den gheleerden ende vermaerden Poët Virgilius Maro. In Duytscher talen,

door Cornelis van Gistele Rhetorickelyc overghezet: plaisant ende weerdich om te lesen. T' Antwerpen. By Jan van Waesberghe inde Camerstrate / inden Schilt van Vlaendren. 1589, met 12 houtsnede-plaatjes in den text, kl. in 8°, 264 pp. eenzijds gepagineerd, met een tafel der 12 boecken.

L.

Op den titel van dit werkje, dat met goth. letters gedrukt is, vindt men een afbeeldsel van Virgilius Maro in houtsnede.

DICIONNAIRE OU PROMPTUAIRE FLAMENG-FRANÇOIS, très ample et très copieux; de nouveau composé, embelli, augmenté et enrichi d'un nombre presque infini de vocables, dictions, sentences, proverbes et phrases très utiles et très exquises par Elcie Edouard Léon Mellema. Anvers, Jean à Waesbergue 1589, in 4.

Bibl. Hulthem., Vol. IV, p. 75, N° 23356.

V. H. merkt hierbij aan: »On voit dans la préface que la langue française était déjà très-usitée aux Pays-Bas, dès 1589.

Zie verder de lijst der door Jan van Waesberghe te Antwerpen uitgegeven en gedrukte boeken, medegedeeld Bijlage F.

Ten bewijze hoe de naam van Jan van Waesberghe in latere jaren nog in het geheugen lag, strekke het onderschrift van het volgende pamflet, onder zijn naam, in 1650, uitgegeven.

NOOTWENDIGE AENMERKINGE op een Fameus Libel, ghenaeamt de Bickerse Beroerte, Ofte den Hollantsen Eclipsis. Nevens een verdedinge van de heylige geünieerde souveraineteyt. Gestelt door een Lief-hebber van de Vryheyt. t' Antwerpen, Gedruckt by Jan van Waesbergen, in de Kamerstræet, Anno 1650, in 4°. Titel en 14 ongen. bladz., de laatste blank.

L.

Tiele B. P., N° 3786.